

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Навчально-науковий інститут соціології та медіакомунікацій
Кафедра прикладної соціології та соціальних комунікацій

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

В.о. директора навчально-наукового
інституту соціології та медіакомунікацій

В'ячеслав КУЛІН

«29» серпня 2025 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «Соціальні комунікації у сучасному світі»

рівень вищої освіти ___ третій (науково-освітній) _____
галузь знань _____ 05 – соціальні та поведінкові науки _____
спеціальність _____ 054 – Соціологія _____
освітня програма _____ підготовка докторів філософії _____
спеціалізація _____
вид дисципліни _____ дисципліна за вибором _____
ННІ _____ соціології та медіакомунікацій _____

2025/2026 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження вченою радою соціологічного факультету Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна

« 29 » серпня 2025 року, протокол № 1

РОЗРОБНИК ПРОГРАМИ:

Бакіров Віль Савбанович – доктор соціологічних наук, професор, академік НАН України, професор кафедри прикладної соціології та соціальних комунікацій

Програму схвалено на засіданні кафедри прикладної соціології та соціальних комунікацій соціологічного факультету Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна

Протокол від « 30 » червня 2025 року, протокол № 14

В. о. завідувача кафедри прикладної соціології та соціальних комунікацій

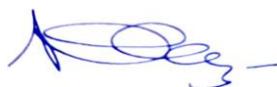

Солдатенко І.О.

Програму погоджено науково-методичною комісією соціологічного факультету Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна

Протокол від « 28 » серпня 2025 року № 1

Голова науково-методичної комісії

Сорока Ю. Г.

1. ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Соціальні комунікації у сучасному світі» складена відповідно до освітньо-професійної програми чотирьохрічного циклу підготовки фахівців ступеня «доктор філософії» з галузі 05 Соціальні та поведінкові науки зі спеціальності 054 Соціологія.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є закономірності, структура, та специфіка функціонування соціальних комунікацій у сучасному мережевому суспільстві.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Мета викладання навчальної дисципліни – поглиблення теоретичної підготовки аспірантів у галузі соціальних комунікацій, ознайомлення з ключовими теоріями, концепціями та практиками соціальних комунікацій у цифровому суспільстві, а також формування наукового бачення ролі соціальних комунікацій у сучасному українському соціумі. Курс формує у аспірантів системне уявлення про те, як цифрові технології змінюють соціальну комунікацію, соціальні структури й інститути.

1.2. Основні завдання вивчення дисципліни:

- ознайомити аспірантів із сучасними соціологічними інтерпретаціями соціальних комунікацій у широкому соціальному контексті, зокрема із специфікою їх функціонування в сучасному українському суспільстві;
- сформувати системне бачення основних трендів розвитку соціальних комунікацій у глобальному та локальному вимірах;
- поглибити уявлення про технології соціальних комунікацій у різних сферах суспільного життя (політичній, культурній, освітній, науковій, медійній тощо);
- ввести аспірантів у проблематику становлення та трансформації соціальних комунікацій в Україні в умовах цифровізації та воєнних викликів;
- озброїти здобувачів методами оцінювання ефективності соціальних комунікацій у різних суспільних контекстах;

- розвинути у аспірантів критичне мислення, медіаграмотність і комунікативну рефлексію як складові наукової культури .

1.3. Очікувані результати навчання

Здобувачі мають знати:

- сутність соціально-комунікативних процесів як базової передумови суспільного життя, їх структуру, функції та механізми;
- історичні форми розвитку соціальних комунікацій та етапи їх еволюції;
- особливості сучасних соціальних комунікацій у мережевому суспільстві;
- позитивні та негативні наслідки цифровізації комунікативного простору.

Здобувачі мають уміти:

- застосовувати теоретичні моделі соціальних комунікацій при формулюванні дослідницьких завдань і проектуванні соціологічних досліджень;
- орієнтуватися в різних сегментах сучасного комунікативного простору (медіа, соціальні мережі, освітні, політичні та культурні комунікації);
- вимірювати та оцінювати ефективність технологій соціальних комунікацій у різних сферах суспільного життя;
- визначати місце і роль соціальних комунікацій у власних дисертаційних дослідженнях.

1.4. Обсяг навчальної дисципліни

- Кількість кредитів ЄКТС: 3
- Загальна кількість годин: 90

2. Опис навчальної дисципліни

2.1. Характеристика навчальної дисципліни		
Дисципліна за вибором		
Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Очна форма навчання
Кількість кредитів - 3	Підготовка фахівців ступеня «доктор філософії» з галузі 05 Соціальні та поведінкові науки зі спеціальності 054 Соціологія	Рік підготовки 2
		Лекції - 6 год.
	Освітньо-науковий рівень: доктор філософії	Семінари - 12 год.
		Самостійна робота - 72 год.
		Вид контролю: залік

2.2. Компетентності та програмні результати навчання

Загальні компетентності (ЗК):

- **ЗК02.** Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

Фахові компетентності (СК):

- **СК01.** Здатність виконувати оригінальні дослідження, досягати наукових результатів, які створюють нові знання у соціології та дотичних до неї міждисциплінарних напрямках і можуть бути опубліковані у провідних наукових виданнях з соціології та суміжних галузей.
- **СК02.** Здатність усно і письмово презентувати та обговорювати результати наукових досліджень та/або інноваційних розробок

українською та англійською мовами, глибоке розуміння англомовних наукових текстів за напрямом досліджень.

- **СК03.** Здатність застосовувати сучасні інформаційні технології, бази даних та інші електронні ресурси, спеціалізоване програмне забезпечення у науковій та навчальній діяльності.
- **СК04.** Здатність здійснювати науково-педагогічну діяльність у вищій освіті.
- **СК05.** Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми дослідницького характеру в сфері соціології, оцінювати та забезпечувати якість виконуваних досліджень.
- **СК08.** Здатність ефективно діяти у просторах вітчизняної та зарубіжної наукової періодики (підготовка рукописів, обирання оптимальних журнальних редакцій, вибір стратегій публікації тощо)

Програмні результати навчання (РН):

- **РН01.** Мати передові концептуальні та методологічні знання з соціології та на межі предметних галузей, а також дослідницькі навички, достатні для проведення наукових і прикладних досліджень на рівні останніх світових досягнень з відповідного напрямку, отримання нових знань та/або здійснення інновацій.
- **РН02.** Вільно презентувати та обговорювати з фахівцями і нефахівцями результати досліджень, наукові та прикладні проблеми соціології державною та іноземною мовами, кваліфіковано відображати результати досліджень у наукових публікаціях у провідних міжнародних наукових виданнях.
- **РН03.** Розробляти та реалізовувати наукові та/або прикладні проекти, які дають можливість переосмислити наявне та створити нове цілісне знання та/або професійну практику і розв'язувати значущі наукові та технологічні проблеми соціології з врахуванням етичних, соціальних, економічних та правових аспектів.
- **РН04.** Формулювати і перевіряти гіпотези; використовувати для обґрунтування висновків належні докази, зокрема, результати теоретичного аналізу соціальних досліджень, наявні соціологічні дані.
- **РН05.** Планувати і виконувати емпіричні та/або теоретичні дослідження з соціології та дотичних міждисциплінарних напрямів з використанням сучасних інструментів,
- **РН06.** Критично аналізувати результати власних досліджень і результати інших дослідників у контексті усього комплексу сучасних знань щодо досліджуваної проблеми.
- **РН07.** Застосовувати сучасні інструменти і технології пошуку, оброблення та аналізу інформації, зокрема, статистичні методи аналізу

даних великого обсягу та/або складної структури, спеціалізовані бази даних та інформаційні системи.

- **РН09.** Глибоко розуміти загальні принципи та методи соціально-поведінкових наук, а також методологію наукових досліджень, застосувати їх у власних дослідженнях у сфері соціології та у викладацькій практиці.
- **РН11.** Ефективно комунікувати в різних комунікативних просторах; зберігати толерацію та коректно захищати свою позицію; розробляти алгоритми наукової аргументації, ведення наукових дискусій.

Перелік дисциплін, що передують вивченню даної дисципліни: методологія та методи соціологічного дослідження; соціологія ХХІ століття; філософські засади та методологія наукових досліджень.

3. Тематичний план навчальної дисципліни

Лекція 1. Соціальні комунікації як основа суспільного життя

Короткий зміст:

Розглядається фундаментальна роль комунікації у формуванні людського суспільства, культури, інституцій. Простежується еволюція комунікативних систем — від усної та письмової комунікації до електронних ЗМІ. Показано, як комунікація створює соціальну реальність, забезпечує солідарність і відтворення соціального порядку.

Ключові поняття:

соціальна комунікація, символічна взаємодія, інформаційна взаємозалежність, культура як комунікація, соціальна реальність.

Тема 2. Лекція 2. Від «Глобального села» до «Галактики Інтернет»

Короткий зміст:

Теоретичні моделі соціальних комунікацій у ХХ–ХХІ ст. Перехід від “Глобального села” (М. Маклюен) до “Галактики Інтернет” (М. Кастельс). Виникнення мережевого суспільства, нових форм горизонтальної взаємодії, масової самокомунікації, а також зміни в структурі соціальних зв’язків і механізмах влади.

Феномени інформаційного перевантаження, “інформаційних бульбашок” і алгоритмічної селекції контенту.

Ключові поняття:

мережеве суспільство, горизонтальні зв'язки, масова самокомунікація, алгоритмічний контроль, інформаційні бульбашки.

Лекція 3. Нові комунікативні технології та трансформація соціальності**Короткий зміст:**

Роль нових комунікативних технологій у трансформації з соціальних спільнот, соціального капіталу, особистості і соціальних інститутів. Явища мережевого індивідуалізму, кліпового мислення, гібридної (людсько-алгоритмічної) соціальності. Трансформації політики, економіки та освіти в умовах цифровізації.

Ключові поняття:

мережевий індивідуалізм, кліпове мислення, цифрова ідентичність, алгоритмічні актори, постлюдська соціальність, платформна економіка.

Семінарське заняття 1.**Семінар 1. Масова самокомунікація та нова публічна сфера****Зміст:**

Аналіз явища “mass self-communication” (М. Кастельс). Роль блогерів, інфлюенсерів, TikTok і Telegram-спільнот. Переваги й ризики децентралізованого комунікативного простору.

Семінар 2. Мережева соціальність: від спільнот до індивідуалізованих мереж**Зміст:**

Переосмислення понять “група”, “спільнота”, “зв'язок” у контексті мережевої доби. Горизонтальні структури, волонтерські рухи, онлайн-кооперації. Зміна структури довіри в мережевому суспільстві.

Семінар 3. Мережева особистість: емансипація чи нове поневолення

Зміст:

Розгляд феноменів мережевої особистості, управління враженнями, кліпового мислення, втрати емпатії та зростання психологічної залежності від онлайн-взаємодій. Вплив цифрового середовища на самопрезентацію та формування ідентичності. Концепції “управління враженнями” (Е. Гофман), “мережевого індивідуалізму” (Б. Веллман),

Семінар 4. Алгоритмічне суспільство: контроль, маніпуляція, дезінформація**Зміст:**

Механізми алгоритмічного впливу, інформаційних бульбашок. Кейси Cambridge Analytica, Facebook, М'янми. Феномени інформаційної ізоляції (Е. Парайзер) і радикалізації думок у “ехо-камерах”. Можливість спільної «публічної думки» у добу фрагментованої інформації. Роль соціальних мереж у створенні когнітивних упереджень. Симулякри, фейки і постправа: криза реальності у цифрову добу. Приклади фейкових новин, deepfake та дезінформації у політичному та воєнному контекстах.

Семінар 5. Вплив цифрових комунікацій на функціонування соціальних інститутів.**Зміст:**

Цифровізація як системний чинник інституційних змін. Нові принципи функціонування соціальних інститутів у цифровому середовищі: відкритість, інтерактивність, гнучкість, прозорість. Цифровізація політичного життя. Вплив соціальних мереж на політичну мобілізацію, формування громадської думки, поширення дезінформації та поляризацію. Формування “платформного капіталізму” (N. Srnicek), гіг-економіки та шерингових практик. Освіта і наука в епоху цифрових комунікацій. Трансформація культурного виробництва й споживання.

Семінар 6. Розвиток соціальних комунікацій в Україні.**Зміст:**

Інституційні й культурні особливості комунікацій в Україні. Виклики цифровізації. Стратегія “Держава у смартфоні”, платформа “Дія” як інструмент публічної комунікації. Електронне урядування, відкриті дані, цифрові сервіси для громадян. Роль Facebook, Telegram, YouTube, X (Twitter) у формуванні публічної думки.

Виникнення цифрових спільнот, волонтерських і громадських ініціатив онлайн. Цифрові комунікації під час війни. Використання онлайн-платформ для координації, інформування, мобілізації суспільства. Протидія дезінформації, кібервійна, стратегічні комунікації. Проблеми цифрової нерівності, медіаграмотності, інформаційної безпеки.

4. Структура навчальної дисципліни

4.1. Теми лекцій

Назви тем	Кількість годин			
	усього	у тому числі		
		лекції		самостворена робота р.
<i>Тема 1. Соціальні комунікації як основа суспільного життя</i>	10	2		8
суспільного життя				
<i>Тема 2. Від «Глобального села» до «Галактики Інтернет»</i>	2	2		8
<i>Тема 3. Нові комунікативні технології та трансформація соціальності</i>	2	2		8
Разом	6	6		24

4.2. Теми семінарських (практичних) занять

Назва теми	Кількість годин	Самостворена робота
<i>Тема 4. Масова самокомунікація та нова публічна сфера</i>	2	8

<i>Тема 5. Мережева соціальність: від спільнот до індивідуалізованих мереж</i>	2	8
<i>Тема 6. Мережева особистість: емансипація чи нове поневолення</i>	2	8
<i>Тема 7. Алгоритмічне суспільство: контроль, маніпуляція, дезінформація</i>	2	8
<i>Тема 8. Вплив цифрових комунікацій на функціонування соціальних інститутів.</i>	2	8
<i>Тема 9. Розвиток соціальних комунікацій в Україні.</i>	2	8
Разом	12	48

4.3. Завдання для самостійної роботи

Тема 1. Мета: Поглиблення розуміння соціальних комунікацій як передумови суспільного життя, усвідомлення принципових відмінностей основних історичних форм соціальних комунікацій.

Завдання:

1. Написати коротке (2–3 стор.) есе на тему: «Як комунікація створює соціальну реальність: від міжособистісних взаємодій до соціальних інститутів».
2. Порівняти роль усної, письмової та електронної комунікації у формуванні: соціальної солідарності; збереження культурної пам'яті; відтворення інституційного порядку. Результат оформити у вигляді таблиці .

Тема 2. Мета: Сформувати розуміння ключових теоретичних моделей соціальних комунікацій ХХ–ХХІ ст., простежити зміну соціальних парадигм від вертикально ієрархізованих до мережевих, осмислити вплив цифрових технологій на структуру соціальних зв'язків, владні відносини та культурну динаміку.

Завдання:

1. Створити порівняльну таблицю «Глобального села» (М.Маклюен) і «Галактики Інтернет» (М.Кастельс) за такими параметрами: домінуючі медіа; характер соціальних зв'язків; комунікативний простір; форми влади і контролю.
2. Перерахувати основні відмінності соціальних комунікацій в «Галактиці Інтернет» і дати письмово їх короткі визначення.

Тема 3. Мета: Усвідомити, як цифрові комунікативні технології змінюють соціальну структуру, типи спільнот, механізми соціальної взаємодії; навчитися аналізувати нові форми соціальності в умовах мережевого суспільства.

Завдання:

1. Написати есе (2–3 сторінки) на тему: «Мережевий індивідуалізм як нова форма соціальності: свобода чи самотність у цифрову добу?» У тексті: проаналізувати поняття “мережевий індивідуалізм” (за Б. Веллманом, М. Кастельсом); навести приклади, як соціальні мережі та месенджери змінюють людські зв'язки; розкрити, як цифрові алгоритми впливають на соціальний капітал.

Тема 4. Мета: Зрозуміти суть феномену **масової самокомунікації** (mass self-communication), виявити її відмінність від традиційних масових медіа, а також оцінити соціальні наслідки появи блогерів, інфлюенсерів і платформних спільнот у TikTok, YouTube, Telegram, Instagram тощо.

Завдання:

1. Створити РР-презентацію (15-20 слайдів) на тему «Mass self-communication: від мас-медіа до масової самопрезентації». У змісті показати, як М. Кастельс визначає масову самокомунікацію, порівняти

традиційні мас-медіа і масову самокомунікацію за такими параметрами: тип аудиторії, контроль контенту, канали поширення, роль користувачів, соціальний ефект.

2. Відповісти письмово коротко (по 5–7 речень) на два з наведених питань:

1. Чи підсилює масова самокомунікація демократичні процеси, чи створює нові форми маніпуляцій?
2. У чому полягає феномен “інфлюенсерської влади” у цифрову епоху?
3. Як Telegram-канали змінюють політичну комунікацію в Україні під час війни?
4. Які механізми протидії інформаційним ризикам у децентралізованому середовищі?

Тема 5. Мета: Осмислити трансформацію понять «спільнота», «зв’язок», «довіра» у добу цифрових мереж; зрозуміти, як горизонтальні структури, онлайн-кооперації та волонтерські рухи змінюють соціальні механізми солідарності, взаємодії та соціального капіталу.

Завдання:

1. Написати коротке есе (2–3 сторінки) на тему: «Від спільнот до мереж: як змінилася соціальність у цифрову епоху?» У тексті: розкрити відмінності між традиційними спільнотами (родина, громада, професійна група) та мережевими спільнотами (онлайн-групи, волонтерські рухи, цифрові платформи); навести приклади реальних мережових ініціатив в Україні або світі (наприклад, волонтерські об’єднання, мережі підтримки під час війни, наукові онлайн-спільноти).

2. Обрати приклад мережевого волонтерського руху або онлайн-спільноти (наприклад, *“Повернись живим”*, *SaveUA*, *UAnimals*, наукові ініціативи під час війни, спільноти допомоги в *Telegram* тощо).

Проаналізувати: 1) Яким є характер зв’язків між учасниками (формальні / неформальні, короткочасні / довготривалі)? 2) Як вибудовується довіра без фізичної присутності? 3) Які цифрові інструменти сприяють самоорганізації? 4) Які чинники забезпечують сталість мережевої взаємодії?

Тема 6. Мета: Осмислити феномен мережевої особистості у контексті сучасного цифрового середовища; зрозуміти, як онлайн-взаємодії змінюють структуру ідентичності, комунікативні ролі, психологічні механізми самопрезентації та емпатії.

Завдання:

1. Написати короткий текст (2–3 сторінки) на тему: «Мережева особистість: між самовираженням і самопасткою». У тексті: розкрити сутність поняття “мережева особистість”; пояснити, як цифрові медіа розширюють або обмежують індивідуальну свободу.

2. Підготувати авторські визначення (по 2–3 речення) до ключових понять теми:

- мережева особистість
- управління враженнями
- кліпове мислення
- цифрова ідентичність
- онлайн-емпатія
- психологічна залежність від мереж

Тема 7. Мета: З’ясувати, як алгоритми цифрових платформ впливають на сприйняття інформації, формування думок і соціальну поведінку; розвинути здатність критично аналізувати механізми інформаційного контролю, дезінформації та постправди в сучасному медіасередовищі.

Завдання:

1. Дати письмово короткі авторські визначення (2–3 речення) таких понять: алгоритмічний вплив інформаційна бульбашки, ехо-камера, когнітивне упередження, постправа, симулякр, deepfake.

2. Розібрати один із трьох кейсів:

1. Cambridge Analytica і Facebook — як використовувалися дані для політичного таргетингу;
2. М’янма та Facebook — роль соціальних мереж у розпалюванні насильства;
3. Вибори або інформаційні кампанії в Україні (2019–2024) — роль Telegram, TikTok чи YouTube у маніпуляції громадською думкою.

3. Відповісти у формі короткого есе (2-3 сторінки) на одне з цих питань:

1. Чи можлива спільна “публічна думка” у добу фрагментованої інформації?

2. Алгоритми — це нейтральні технології чи інструменти влади?
3. Чи можна подолати інформаційні бульбашки за допомогою освіти та критичного мислення?
4. Як deepfake і штучний інтелект змінюють довіру до реальності?

Тема 8. Мета: З'ясувати, як цифровізація змінює механізми функціонування ключових соціальних інститутів — політики, економіки, освіти, науки, культури; зрозуміти нові принципи інституційної динаміки в цифровому середовищі: відкритість, гнучкість, прозорість, мережеву взаємодію.

Завдання:

1. Тематичний кейс. Обрати один соціальний інститут (на вибір: політика, освіта, наука, економіка, культура) і підготувати короткий аналітичний звіт (3–4 сторінки), у якому розглянути:

1. Як цифрові комунікації змінюють його структуру та функції;
2. Які переваги та ризики виникають;
3. Які приклади цифрових практик можна навести (наприклад, e-Government, дистанційна освіта, наукові платформи, цифрове мистецтво, шерингові сервіси);
4. Як цей інститут адаптується до умов платформної економіки.

2. Підготувати короткі визначення (2–3 речення) до таких понять: цифровізація, відкритість інститутів, платформний капіталізм (N. Srnicek), гіг-економіка, шерингові практики, цифрова мобілізація, політична поляризація, дезінформація, мережеве громадянство.

Тема 9. Мета: Дослідити інституційні, культурні й технологічні особливості розвитку соціальних комунікацій в Україні; проаналізувати роль цифровізації, онлайн-платформ і стратегічних комунікацій у трансформації взаємодії держави, громадян і суспільства в умовах війни та післявоєнного відновлення.

Завдання:

1. Написати коротке есе (2–3 сторінки) на тему:

«Нові соціальні комунікації в Україні: досягнення та перспективи». У тексті: а) розкрити специфіку розвитку соціальних комунікацій в українському контексті; б) проаналізувати роль державних ініціатив (“Держава у смартфоні”, “Дія”) у формуванні нової публічної комунікації; в) навести приклади використання соціальних мереж під час війни (інформування, мобілізація, протидія дезінформації).

2. Кейс-дослідження. Обрати один конкретний приклад цифрової комунікації в Україні (наприклад, платформа “Дія”, Telegram-канали під час війни, волонтерська мережа *SaveUA*, ініціатива *UAnimals*, проект *United24* тощо). Проаналізувати: 1) Яку соціальну проблему вирішує ця платформа / спільнота? 2) Які інструменти цифрової комунікації використовуються? 3) Як вибудовується довіра між учасниками / користувачами? 4) Які труднощі або ризики існують (дезінформація, безпека, цифрова нерівність)?

(Обсяг – 3–4 сторінки, із посиланнями на аналітичні джерела, звіти або новини.)

5. Методи контролю

5.1. Поточний контроль: перевірка та оцінка письмових завдань для самостійної роботи. Оцінка активності на семінарських заняттях. По кожній темі здобувач отримує оцінку за 5 бальною шкалою.

5.2. Критерії оцінювання знань аспірантів за 5-ти бальною шкалою

Високий рівень 5 балів	Повне та глибоке знання навчального матеріалу, вільне володіння термінами та поняттями дисципліни, креативний підхід.
Середній рівень 3-4 бали	Повне і змістовне знання навчального матеріалу, вільним володінням термінами та поняттями. Але є деякі неточності, відсутній креативний підхід.
Низький рівень 1-2 бали	Слабке і невпевнене володіння навчальним матеріалом, багато помилок у відповідях.
Незадовільний рівень 0 балів	Відсутнє знання навчального матеріалу, наявні змістовні помилки у відповідях на конкретні питання.

Крім оцінок за активність на семінарах і виконання завдань для самостійної роботи здобувач отримує до 15 балів за презентацію проекту наукової статті по комунікативній облематиці свого дисертаційного дослідження (шкала оцінки: 13-15 балів - проект статті демонструє глибоке теоретичне розуміння

проблемної ситуації, аналітичність, самостійність мислення, логічність структури та високу якість викладу; 10–12 балів - є належна теоретична база й аргументованість, але окремі частини потребують уточнення або стилістичного доопрацювання; 7–9 балів- тема розкрита частково, бракує аналітичності чи новизни, структура нечітка, наявні неточності в термінах; < 7 балів - відсутня логіка, аргументація, зв'язок із дисертаційним дослідженням; слабка теоретична база. Максимальна сума накопичених балів поточного контролю – 60. Мінімальна кількість балів поточного контролю для допуску до підсумкового контролю – 40 балів.

5.3. Підсумковий семестровий контроль здійснюється під час проведення заліку. Здобувач має письмово відповісти на залікові запитання. Максимальна кількість балів за успішне виконання залікових завдань – 40.

5.4. Критерії оцінки:

Високий рівень (відмінно) 36-40 балів	Повні, аргументовані, аналітичні відповіді; глибоке розуміння матеріалу; чітке і добре структуроване викладення.
Достатній (добре) 30-35 балів	Відповіді здебільшого повні, логічні, із незначними неточностями, браком прикладів .
Середній (задовільно) 24–29 балів.	Відповіді частково розкривають питання, є поверхові судження, слабка аргументація
Низький (незадовільно < 24 балів)	Відповіді фрагментарні або неправильні; відсутня логіка, аналітичність, теоретичне обґрунтування.

Час виконання – до 80 хвилин.

5.5. Загальні результати проходження навчального курсу оцінюються за 100-бальною шкалою.

5.6. Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка для дворівневої шкали оцінювання
90 – 100	зараховано
70-89	
50-69	
1-49	не зараховано

6. Рекомендована література

Бодріяр, Ж. Симулякри і симуляція. Київ, 2004.

Bakirov V, Petrenko Dm. Contemporary Ukrainian Visual Culture on the Way to the International Cultural Space // Prawa narodów w dobie interakcji kultur Perspektywy kultury. No. 41 (2,2/2023).

Бакіров В. Соціальна турбулентність у контексті глобальних трансформацій // Вісник Харківського національного університету. Серія «Соціологічні дослідження сучасного суспільства: методологія, теорія, методи» Випуск , 2024.

Бакіров В. Травмований соціум: інтеграція соціологічної та психологічної оптик. Виступ на «круглому столі» «Травма війни: наслідки та виклики» // Соціологія. Теорія. Маркетинг. 2025, # 3 <https://stmm.in.ua/archive/ukr/2025-3/13.pdf>

Бакіров В. С., Куклін В. М. Інформаційне суспільство: соціоекономічні і соціокультурні аспекти. Видавництво ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2023 р. 343 стор.

Бакіров В.С. Комунікативні простори: проблеми теоретико-методологічної інтерпретації //Сучасні комунікативні простори: спроба соціологічної інтерпретації /за науковою редакцією В. Бакірова. Видавництво ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2023 р. Стор.7-20

Кастельс, М. Інтернет-галактика. Міркування щодо Інтернету, бізнесу і суспільства / пер. з англ. — Київ: Ваклер, 2007

Квіт, С. Масові комунікації. Київ, 2018. 325 с.

Коен, Дж., Шмідт, Е. Новий цифровий світ. Як технології змінюють державу, бізнес і наше життя. Київ, 2021.

Костенко, Н. В. Медіа в цифрову епоху: трансформація соціальних комунікацій. Соціологія: теорія, методи, маркетинг. 2017. № 3. С. 5–21.

Кулеба, Д. Війна за реальність. Як перемагати у світі фейків, правд і спільнот. Київ, 2019

Макафі, Е., Брінйольфссон, Е. Машина, платформа, натовп. Як приборкати наше цифрове майбутнє. Київ, 2019.

Маклюен, Г. М. Розуміння медіа. Зовнішні розширення людини. 2003.

Маклюен, М. Галактика Гутенберга. Створення людини друкованої культури. Київ, 2004.

Мороз, О. Нація овочів? Як інформація змінює мислення і поведінку українців. Київ : 2020. 288 с.

Олтаржевський, Д. О. Цифрові комунікації: навчальний посібник із дисципліни «Медіавиробництво: промоція». Київ : КНУ імені Тараса Шевченка, 2023. 120 с. URL: <https://www.researchgate.net/publication/369745009>

Скіннер, К. Людина цифрова. Четверта революція в історії людства, яка торкнеться кожного. Київ, 2020. 272 с.

Соціальні комунікації інформаційного суспільства: теоретичні та прикладні аспекти : монографія / під заг. ред. А. Г. Гудманяна, С. М. Ягодзінського. Київ : Талком, 2020. 260 с. URL: <https://www.researchgate.net/publication/368864990>

Сучасні комунікативні простори: спроба соціологічної концептуалізації : колект. монографія / В. С. Бакіров, Т. М. Байдак, В. І. Болотова [та ін.] ; за ред. В. С. Бакірова. Харків : Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, 2024. URL: <https://ekhnuir.karazin.ua/handle/123456789/19734>.

Сучасні соціальні комунікації : підручник / В. С. Бакіров, Т. М. Байдак, В. І. Болотова [та ін.] ; за ред. В. С. Бакірова. Харків : Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, 2025. 322 с. URL: <https://ekhnuir.karazin.ua/handle/123456789/23228>.

Харарі, Юваль Ной. Nexus. Коротка історія інформаційних мереж від кам'яного віку до III. Київ, 2025

Berger, P. L., Luckmann, T. The Social Construction of Reality: A Treatise in the Sociology of Knowledge. Garden City, NY : Anchor Books, 1966.

Brubaker, R. Hyperconnectivity and Its Discontents. Hoboken, NJ : Polity, 2023. XI+264 p.

Castells, M. The Rise of the Network Society // The Information Age: Economy, Society and Culture. Vol. I. Cambridge, MA ; Oxford, UK : Blackwell, 1996 (2nd

ed., 2000).

Pariser, E. *The Filter Bubble: What the Internet Is Hiding from You*. London : Penguin UK, 2012.

Zuboff, S. *The Age of Surveillance Capitalism: The Fight for a Human Future at the New Frontier of Power*. New York : PublicAffairs, 2019.

Wellman B., Haythornthwaite C. *The Internet in Everyday Life*. 2011.

Rainie, L., Wellman, B. *Networked: The New Social Operating System*. Cambridge The MIT Press, 2014.

Wellman, B . *Networks in the Global Village: Life in Contemporary Communities*. London: Routledge, 2019.

7. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

Лекція М. Кастельса: *Castells M. Power (and Counterpower) in the Digital Society*. ([https://youtu.be/ io3xwOBD4f0](https://youtu.be/io3xwOBD4f0))

Лекція Е. Гідденса: *Giddens A. "Into the Digital Age: the World in the Twenty-First Century"*([https:// www.youtube.com/watch?v=RnlIZgO9pL8](https://www.youtube.com/watch?v=RnlIZgO9pL8))

Jose Luis Orihuela *The 10 new paradigms of communication in the digital age*.

URL:

<https://medium.com/@jlori/the-10-new-paradigms-of-communication-in-the-digital-age-7b7cc9cb4bf>

Цифрові комунікації в глобальному просторі (<https://courses.prometheus.org.ua>). Медіаграмотність: як не піддаватися маніпуляціям? (<https://courses.prometheus.org.ua>).

Інтернет-медіа

(https://courses.prometheus.org.ua/courses/KNU/103/2015_T2/about)

8. Орієнтовний перелік запитань для підсумкового контролю (заліку).

Теоретико-методологічні засади соціальних комунікацій

1. Сутність соціальних комунікацій як основи суспільного життя.

2. Основні функції соціальної комунікації у відтворенні соціального порядку.
3. Як комунікація створює соціальну реальність (за П. Бергером і Т. Лукманом)?
4. Теорія комунікативної дії Ю. Габермаса: ключові ідеї.
5. Роль символів і ритуалів у соціальній комунікації.
6. Як Ніклас Луман пояснює функціонування соціальної системи через комунікацію?
7. Як соціальні комунікації забезпечують солідарність і єдність суспільства?
8. Як соціальні інститути залежать від ефективності комунікативних процесів?

Еволюція комунікативних систем

9. Історичні етапи розвитку соціальних комунікацій.
10. Як винайдення письма і друку змінило структуру суспільства?
11. Концепція “Глобального села” М. Маклюєна.
12. Метафора “Галактика Інтернет” М. Кастельса і її значення.
13. Основні характеристики мережевого суспільства (М. Кастельс).
14. Відмінність між медіацентричним підходом Маклюєна та мережевим підходом Кастельса.
15. Як змінилася аудиторія у добу масової самокомунікації?
16. Яке значення має децентралізація інформаційного простору?

Мережева соціальність та соціальні зв'язки

17. Поняття “мережева соціальність”: основні риси та прояви.
18. Як змінилися поняття “спільнота” і “зв'язок” у мережеву добу?
19. У чому полягає феномен “мережевого індивідуалізму” (Б. Веллман)?
20. Яке значення мають горизонтальні комунікації для сучасного суспільства?
21. Як цифрові технології змінюють соціальний капітал і структуру довіри?
22. Які соціальні механізми підтримують існування онлайн-спільнот?
23. Приклади волонтерських і громадянських мережевих рухів в Україні.
24. Які ризики супроводжують комунікацію у відкритих цифрових середовищах?
25. Як змінюється довіра у цифровому суспільстві?
26. Як цифрові платформи впливають на формування нових типів соціальних зв'язків?

Мережева особистість і цифрова ідентичність

27. Поняття “мережева особистість”: сутність і соціальні наслідки.
28. Як відбувається управління враженнями (Е. Гофман) у соціальних мережах?
29. Як формується цифрова ідентичність у сучасному онлайн-середовищі?
30. Феномен кліпового мислення і його вплив на сприйняття інформації.
31. Як цифрове середовище змінює емпатію і міжособистісні стосунки?
32. Ознаки психологічної залежності від цифрових комунікацій.
33. Як алгоритмічні рекомендації формують самосприйняття користувачів?
34. Які етичні виклики породжує “економіка уваги”?
35. Як соціальні мережі впливають на самооцінку і поведінкові практики?
36. У чому полягає амбівалентність мережевої особистості: емансипація чи поневолення?

Алгоритмічне суспільство, контроль і дезінформація

37. Сутність поняття “алгоритмічне суспільство”.
38. Як алгоритми соціальних мереж впливають на інформаційний вибір користувача?
39. Феномени “інформаційна бульбашка” та “ехо-камера” (Е. Парайзер).
40. Кейс Cambridge Analytica: політична маніпуляція через дані.
41. Як соціальні медіа можуть сприяти радикалізації думок?
42. Що таке “постправада” і як вона проявляється у цифрову добу?
43. Deepfake як виклик для публічної довіри і реальності.
44. Як когнітивні упередження впливають на сприйняття інформації?
45. Які освітні та етичні стратегії допомагають протидіяти дезінформації?
46. Як формуються когнітивні пастки у мережевих комунікаціях?

Цифровізація соціальних інститутів

47. Цифровізація як системний чинник інституційних змін.
48. Нові принципи функціонування соціальних інститутів у цифровому середовищі (відкритість, гнучкість, прозорість).
49. Як цифрові комунікації трансформують політичні інститути?
50. Роль соціальних мереж у політичній мобілізації та поляризації суспільства.
51. Концепція “платформного капіталізму” (Н. Срнічек).
52. Гіг-економіка та її соціальні наслідки.
53. Як цифровізація впливає на освіту і науку?
54. Особливості трансформації культурного виробництва й споживання.
55. Як цифровізація змінює соціальну відповідальність університетів?
56. Як відкриті дані та електронне урядування підвищують прозорість влади?
57. Поняття “мережевий громадянин” і нові форми громадського життя.
58. Як онлайн-активізм змінює політичну культуру та громадянську

- участь?
59. Як університети стають осередками цифрової комунікації, відкритих знань і соціального діалогу?
 60. Як “економіка уваги” впливає на якість демократії та структуру медіапростору?
 61. Як штучний інтелект змінює публічну сферу та засади комунікативної етики?
 62. Як штучний інтелект змінює структуру комунікативної взаємодії у суспільстві?
 63. Чи може штучний інтелект стати суб’єктом соціальної комунікації?
 64. У чому полягає етична відповідальність дослідників і користувачів у сфері цифрових комунікацій?

Цифрові комунікації в Україні

65. Які сучасні тенденції розвитку соціальних комунікацій спостерігаються в Україні?
66. Які перспективи формування української цифрової публічної сфери у післявоєнний період?
67. Стратегія “Держава у смартфоні” та платформа “Дія”: соціальні функції.
68. Електронне урядування як інструмент публічної комунікації в Україні.
69. Роль Facebook, Telegram, YouTube, X (Twitter) у формуванні громадської думки.
70. Як виникають цифрові спільноти та волонтерські ініціативи в Україні?
71. Цифрові комунікації під час війни: інформування, мобілізація, солідарність.
72. Стратегічні комунікації та протидія дезінформації у воєнний час.
73. Роль громадських медіаініціатив у консолідації українського суспільства.
74. Виклики цифрової нерівності в українському суспільстві.
75. Медіаграмотність як чинник інформаційної безпеки держави.

Особливості навчання за денною формою в умовах подовження дії обставин непоборної сили (в тому числі військового стану)

В умовах військового стану освітній процес в університеті здійснюється

- дистанційно (за затвердженим розкладом занять) на платформі Zoom проводяться всі лекційні заняття;
- дистанційно на платформі проводяться практичні (семінарські), індивідуальні заняття та консультації, контроль самостійної роботи.